

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS KORMÁNYZÁSTANI
KUTATÓMŰHELY

VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS
KORMÁNYZÁSTANI MŰHELYTANULMÁNYOK
2022/22.

POGÁCSÁS IMRE

*A nemzetgazdaság védelmi és biztonsági célú felkészítésének és
mozgósításának alapkérdései*

Rólunk

A műhelytanulmány (working paper) műfaja lehetőséget biztosít arra, hogy a még vállaltan nem teljesen kész munkák szélesebb körben elérhetővé váljanak. Ezzel egyrészt gyorsabban juthatnak el a kutatási részeredmények a szakértői közönséghez, másrészt a közzététel a végleges tanulmány ismertségét is növelheti, végül a megjelenés egyfajta védettséget is jelent, és bizonyítékot, hogy a később publikálandó szövegben szereplő gondolatokat a working paper közzétételekor a szerző már megfogalmazta.

A Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok célja, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely küldetéséhez kapcsolódó területek kutatási eredményeit a formális publikációt megelőzően biztosítsa, segítve a láthatóságot, a friss kutatási eredmények gyors közzétételét, megosztását és a tudományos vitát.

A beküldéssel a szerzők vállalják, hogy a mű megírásakor az akadémiai őszinteség szabályai és a tudományosság általánosan elfogadott mércéje szerint jártak el. A sorozatban való megjelenésnek nem feltétele a szakmai lektorálás.

A műfaji jellegből adódóan a leadott szövegekre vonatkozó terjedelmi korlát és egységes megjelenési forma nincs, a szerzőtől várjuk az absztraktot és a megjelentetni kívánt művet oldalszámozással, egységes hivatkozásokkal.

A szerző a beküldéssel hozzájárul, hogy a művét korlátlan ideig a sorozatban elérhetővé tegyünk, továbbá vállalja, hogy a working paper alapján megírt végleges szöveg megjelenési helyéről a szerkesztőséget legkésőbb a megjelenéssel egy időben értesíti.

A kiadvány ötletét az MTA Jogtudományi Intézet Law Working Papers sorozatának sikeréből merítettük.

Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/22.

Szerző:

Dr. Pogácsás Imre dandártábornok, Honvédelmi Minisztérium, főosztályvezető

Szerkesztő:

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

Kiadja

Nemzeti Közszerológati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

Kiadó képviselője

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

A kézirat lezárva: 2022. szeptember 13.

ISSN 2786-2283

Elérhetőség:

Nemzeti Közszerológati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

1441 Budapest, Pf.: 60

Cím: 1083 Bp., Ludovika tér 2.

Központi szám: 36 (1) 432-9000

A NEMZETGAZDASÁG VÉDELMI ÉS BIZTONSÁGI CÉLÚ FELKÉSZÍTÉSÉNEK ÉS MOZGÓSÍTÁSÁNAK ALAPKÉRDÉSEI²

A történelem során folyamatosan jelen lévő konfliktusoknak, melyek akár fegyverekkel vagy azok nélkül robbantak ki és zajlottak le, minden esetben két meghatározó tényezője a valamilyen katonai erő és annak mozgatásához, fenntartásához szükséges gazdasági potenciál, melyek összefüggésükben egymás alapjai és céljai. Napjainkban a nemzetgazdaság erőforrásai és teljesítménye határozza meg azt a potenciált, melynek része a védelemgazdaság és az a katonai erő, melyek kapcsolata és kölcsönhatása a fegyveres küzdelmek történelmi leírásaiban – más tényezők mellett – már az ókortól fellelhetők.³

Manapság az angol nyelvű szakirodalmakban általánosságban „*resilience*”, azaz ellenálló képességként definiálják a szükséges teherbíró potenciállal kapcsolatos fogalmakat, illetve egyes államok, mint például Nagy Britannia 2021-ben „*The National Resilience Strategy*” címmel publikálta a nemzeti ellenállóképesség kiépítésére vonatkozó tanulmányát, amit az Egyesült Királyság kormánya elsődleges kötelességként definiált.

A témához kapcsolódóan a fellelhető publikációk többsége vizsgálta az erős védelmi-katonai képesség és a fegyverzet-leszerelési, illetve béke folyamat kapcsolati rendszerét, azonban abban egyetértés volt, hogy „*biztonság nélkül nincs erős gazdaság, stabil gazdaság nélkül nincs erős védelem.*”⁴

A hazát megvédeni katonai konfliktusban, katasztrófahelyzetben korszerű fegyveres és rendvédelmi szervek nélkül nem lehet, azonban ezek a szervezetek az ország védelmi rendszerének csak egy részét alkotják, hiszen a nemzetgazdaság felkészítéséhez és mozgósításához erős védelmi igazgatáson kívül a társadalom minden részének szerepvállalása szükséges, amit véleményem szerint összességében tekinthetünk a nemzeti ellenálló képesség részének.⁵

Az elmúlt években, lényegében 2013-tól Európa biztonsági környezete, a tömeges migrációs hullám, a megjelent hibrid fenyegetések, az európai terrorizmus valós megjelenése, pandémiás világjárvány hatásai, a szomszédunkban Ukrajnában folyó háború és annak következményeként kialakult gazdasági válság hatására dinamikusan átalakult. Az orosz-ukrán háború megváltoztatta az európai országok gazdasági helyzetét is, így a már bekövetkezett, illetve prognosztizálható nemzetközi gazdasági változások következményeinek ellensúlyozására Hazánknak biztosítani kell a hatékony nemzeti válaszlépések kialakításának lehetőségét. A megváltozott biztonsági környezet a fegyveres szervezetek együttműködésén

¹ Dr. Pogácsás Imre dandártábornok, 2019-től a Honvédelmi Minisztérium Kontrolling Főosztály főosztályvezetője

² A mű TKP201-NVA-16 számú projekt keretében, a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg.”

³ A védelemgazdaság makrofolyamatai, Hadigazdaságtan tankönyv Budapest 1996 (11. oldal)

⁴ Szenes Zoltán: A védelemgazdaság helyzete Magyarországon, Katonai Logisztika 2015/2. szám 10. oldal

⁵ Szenes Zoltán: A védelemgazdaság helyzete Magyarországon, Katonai Logisztika 2015/2. szám 10-11. o.

túl, szükségessé teszi a védelmi és biztonsági célú felkészülés és intézkedési lehetőségek biztosítását, hiszen a hatékony válságkezeléshez a rövid idő alatt megváltozott körülményekhez való gyors reagáló és alkalmazkodási képesség megléte is kulcsfontosságú. A fentiek következményeként az alkotmányos fejlődés részeként, az állam reagálóképességének elősegítése érdekében, két ízben is szükségessé vált az Alaptörvény módosítása.⁶

Az Alaptörvény 2020 december 22-én megjelent kilencedik módosítása szükségessé tette a védelmi és biztonsági feladatok és a különleges jogrend idején bevezethető intézkedések jogi szabályozásának megújítását, melynek a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény (továbbiakban Vbö) hivatott eleget tenni. A törvényben rögzítettek lehetővé teszik az egyéni és osztársadalmi biztonságtudat erősítését, hozzájárul a biztonságérzet fokozásához és a tényleges biztonság minél nagyobb mértékű szavatolásához, a magyar nemzet védelmével, biztonságának fenntartásával és fejlesztésével összefüggő jogszabályi rendelkezéseket pedig e törvényre figyelemmel kell meghatározni, ezen kívül rögzíti azt is, hogy „Magyarország védelme és biztonsága nemzeti ügy”.⁷ A Vbö-n kívül a tanulmány címéhez kapcsolódóan még releváns módon a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény (továbbiakban Hvt) a honvédelmi képesség biztosítékaként és a honvédelmi kötelezettségekhez kapcsolódóan rögzíti, hogy „a honvédelem nemzeti ügy”⁸, illetve a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény kimondja, hogy „a katasztrófavédelem nemzeti ügy, a védekezés egységes irányítása állami feladat”.

A Vbö a Magyarországot veszélyeztető fenyegetésekkel és támadásokkal szemben az állam feladatainak megvalósítására a védelmi igazgatás fogalmát definiálja, mely tevékenységet a Kormány irányítja, a honvédelmi miniszter útján gyakorolja és a védelmi feladatok ellátásra kijelölt közigazgatási szervek által végzett tervező, végrehajtó, rendelkező tevékenységet jelenti.⁹

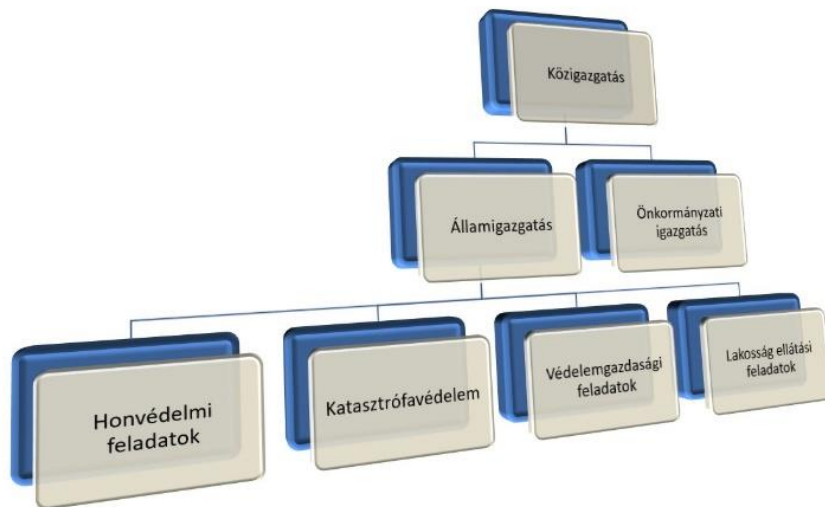
A védelmi igazgatás közigazgatásban betöltött helyét, a kapcsolódó államigazgatási rendszerekkel az alábbi ábra szemlélteti:

⁶ 2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról

⁷ Vbö 1.§.

⁸ 2011. évi CXIII. törvény (Hvt) 1.§.

⁹ Vbö 80.§ 32.pont

1. ábra. A védelmi igazgatás helye a közigazgatásban¹⁰

De pontosan mi is rejlik a Vbő alapvetése mögött, hogyan lehet ezt a jelen tanulmány címe szerinti környezetbe illeszteni, értelmezni és a nemzetgazdaság védelmi és biztonsági célú felkészítésének és mozgósításának céljából alkalmazni?

A Vbő 23. § szerint „a nemzetgazdaság védelmi és biztonsági célú felkészítése és mozgósítása az ország biztonsága és stabilitása, különösen a lakosság ellátása, valamint az állam működési folytonossága érdekében, a védelmi és biztonsági feladatok ellátásának összehangolása keretében megvalósuló, tervezési, felkészülési, tartalékolási, igénybevételi, valamint irányítási és felügyeleti intézkedések és feladatok összessége.”¹¹

Fentiek természetesen magukban foglalják a lakosság ellátásának fenntarthatóságát, a védelmi és biztonsági intézkedésekhez szükséges, más úton nem biztosítható ingó és ingatlan javak rendelkezésre állását, a gazdaság működőképességének fenntarthatóságát, valamint a védelmi és biztonsági események gazdasági hatásainak mérséklését és a károk enyhítését.

A Vbő értelmező rendelkezései között szerepel a *gazdaságfelkészítés fogalmának* és tartalmának definiálása, miszerint az folyamatos tervezési, szolgáltatási és szabályozási tevékenység, melynek során a bevont kormányzati igazgatási szervek és szolgáltatók felkészítik a nemzetgazdaságot a szükség esetén elrendelhető gazdaságmódosítási feladatokra, illetve a szükséges erőforrások védelmi és biztonsági célú felszabadítására és igénybevételére.¹²

A törvényi meghatározás szerint¹³ „a védelmi és biztonsági célú felkészítés az állami szervek személyi állománya védelmi és biztonsági tudatosságának és további védelmi és biztonsági

¹⁰ Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere, Zrínyi kiadó, 2012. 68. o.
https://hmvedelmiigazgatas.kormany.hu/download/1/f6/31000/03_2012_Magyarország_es_a_vedelmi_igazgatas_rendszere.pdf letöltve: 2022. 09.10.

¹¹ lásd bővebben Vbő IV. fejezet 23.§

¹² Vbő. 5.§. 2.

¹³ Vbő 5.§ 13.

ismereteinek fejlesztése, naprakészen tartása és fokozás, jogszabályban meghatározott képzési rendszer keretében”.

A fentiekből is látszik, hogy a cím szerinti feladat komplex és szinte a teljes közigazgatás keretét érinti, folyamatosan kell végezni és fejleszteni, így a katonai hivatás keretében eltöltött négy évtizedes pályafutásom tapasztalatai alapján úgy gondolom, hogy a kinek a feladata, hogyan, miből (milyen erőforrások felhasználásával), mikorra és kivel (együttműködők) kérdésekre kell a válaszokat megadni, ahhoz, hogy - feladattól függően - rövid közép és hosszútávon is alapvető garanciát kapjunk valamennyi feladat végrehajthatóságra.

Tekintettel arra, hogy a témában, leszámítva a 40 évnyi különböző területen megszerzett katonai tapasztalataimat, jómagam nem tartom a téma szakértőjének, így a jelentős mennyiségű tudományos szakirodalom és publikáció feldolgozásával, kvalitatív metódus alkalmazásával, azok tartalmi elemzésével igyekeztem a témakört feltárni és a továbbiakban összefoglalni a cím szerinti alapvetéseket, tudnivalókat.

A gazdaságmozgósítás és biztonsági célú felkészítéshez a Nemzeti Biztonsági Stratégiában¹⁴ rögzített keretek és célok

Magyarország 2020-ban megjelent nemzeti biztonsági stratégiája (továbbiakban NBS) már az elmúlt években bekövetkezett biztonsági környezet alapvető változásainak figyelembevétel készült, így a biztonsághoz kapcsolódó gondolkodás és az új kihívásokra adott válaszok beazonosítása alábbiakban megfogalmazott cél alapján történik:

„Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájának célja hazánk jelenlegi biztonsági szintjének megőrzése és erősítése, ennek nyomán pedig az ország továbbfejlődésének szavatolása egy változékony világban.”¹⁵

A biztonságunkat befolyásoló folyamatok jellemzője, hogy kialakulásuk, fejlődésük és hatásuk nehezen jelezhető előre, ami egyrészt a felkészülést másrészt a hátrányos folyamatok kezelési módszereinek kidolgozását és a reagálás részleteit teszi bizonytalanná.

A változékony globális környezetben számos kihívás és fenyegetés irányulhat hazánk ellen, melyek közül az illegális tömeges migráció, idegen népesség Magyarországra telepítése, váratlan fegyveres támadás, nemzetközi gazdasági válság, energiaellátási válsághelyzet, regionális hatásokkal járó ipari és természeti katasztrófák, valamint a globális felmelegedés okozta vízhiányos időszak és vegetáció pusztulása.¹⁶

A nemzeti biztonsági stratégia alapján a változékony kihívásokra adott válaszok meghatározó eleme elsősorban Magyarország nemzetgazdasága, azon belül is a védelmi ipar fejlesztése.

A stratégia szerint megjelölt célok között szerepel, hogy országunk 2030-ra a világ tíz legbiztonságosabb országának egyike legyen. Ehhez a közbiztonságunk magas szintű fejlesztése és a regionális szinten is meghatározó, korszerű haderő felépítése szükséges, egyidejűleg egy exportképes hazai védelmi ipar felépítésével.¹⁷

Magyarország instabil régiók közelében való elhelyezkedése, biztonsági szempontból „sebezhetővé tesz bennünket”, ezért a biztonsági kihívásokra, országunk adottságai alapján elsődlegesen nemzetközi együttműködés keretein belül, EU és NATO szövetségi rendszer tagjaként tudunk reagálni. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) Magyarország biztonságának sarokköve. Magyarország elkötelezett, hogy a NATO tagjaként, a többi

¹⁴ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

¹⁵ 1163/2020. (IV.21) Kormány határozat NBS I. Bevezető rész 3. pont

¹⁶ NBS VII. fejezet 124. bekezdés

¹⁷ lásd bővebben NBS 5. bekezdés

tagállammal együttesen lépjen fel az Észak-atlanti Szerződés 5. cikkének megfelelő fegyveres agresszió esetén.¹⁸

A 2017-ben elindított Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési program rögzíti, hogy a haderőfejlesztési célok megvalósulását a hazai védelmi ipar fejlesztésével éri el. Ezzel összefüggésben az NBS-ben megfogalmazásra kerül, hogy a hazai védelmi ipari ágazat fejlettsége messze elmarad az elvárt szinttől, egyes tevékenységek teljesen megszűntek, így a korszerű hadviseléshez szükséges komplex fegyverrendszerek megjelenése és hadiipari függőségünk csökkentése érdekében a hazai védelmi ipar fejlesztését hangsúlyozza.¹⁹

A védelmi ipar fejlesztése esetén tekintettel lennünk arra is, hogy a fejlettebb védelmi ipari technológiai bázissal rendelkező nagyobb országok erőfölényüket kihasználva érvényesíthetik érdekeiket a többi országgal, így hazánkkal szemben is, ami különösen krízishelyzetben okoz kitértiséget, függőséget. A rendszerváltozást követő évtizedekben az állam működőképességét fenyegető eszközök hatékonysága és változatossága növekvő tendenciát mutat, melynek ellensúlyozására a polgári védelmi infrastruktúra és a védelmi igazgatás összkormányzati rendszerének fejlesztése az első lépés lehet a nemzeti ellenálló képesség kialakítása érdekében.²⁰

Természeti erőforrásainkkal összefüggésben megállapítható, hogy azok korlátozottan állnak rendelkezésre, importfüggőségünk magas, ami a földgáz ellátás tekintetében a 80%-ot is meghaladja, így a biztonsági kockázatok mellett az import árak miatti kockázat is jelentős. Az NBS már 2020-ban jelezte, hogy az energiaszektorban várható globális változások miatt a jövőben a földgáz és villamosenergia felhasználás módjai jelentősen megváltoznak, ami a villamos energia felhasználási arányának növekedését eredményezheti. Az ukrán háborúval összefüggő orosz piactól való energetikai (földgáz) függőség és ellátási nehézségek ezt a folyamatot csak erősítik, illetve a hagyományos és alternatív, valamint megújuló fűtési és villamos energia előállítási lehetőségek megjelenését, fejlesztését is serkentik. Ezzel összefüggésben energetikai kiszolgáltatottságunkat növeli, hogy tengeri kijárat hiányában országunkban egy irányban kialakított energetikai infrastruktúra működik.²¹

A nemzetgazdaság biztonsági célú felkészítésének ezért kiemelt fontosságú tényezője az energiabiztonság, azon belül is az energiabehozatal diverzifikációja, illetve kitértiség/függőség mentes ellátás biztosítása, a lakossági és ipari fogyasztáshoz szükséges energiahordozókból. Nem megújuló energiaforrásokban Magyarország gazdag, a hazai lignit, barna- és feketeszén készlet több száz évre elegendő alapanyagot szolgáltat, a megfelelő technológiák rendelkezésre állása esetén. Mezőgazdaságunk a legtöbb területen biztosítja az élelmiszerellátási szükségleteket, hazánk élelmiszerbiztonsága az ivóvízkészletünkkel együtt magas színvonalú, azonban a globális és helyenként szélsőséges időjárás, mint például az idei (2022 évi) aszályos időszak, környezeti ártalmak előre nem kiszámítható kockázatokat rejt magában. A hazai iparral összefüggésben fontos kiemelni, hogy a hosszú távú gazdasági stabilitás érdekében szükséges a tőkeerős, korszerű termelési technológiával rendelkező, versenyképes hazai vállalatok súlyának további növelése.²²

¹⁸ lásd bővebben NBS 20-tól 27-ig bekezdések

¹⁹ lásd bővebben NBS 28. bekezdés

²⁰ lásd bővebben NBS 29-30 bekezdések

²¹ lásd bővebben NBS 33-34 bekezdések

²² lásd bővebben NBS 35-43 bekezdésekben

A Stratégiában többször említésre kerül a biztonsági környezetünk helyzete, melynek változásaira elsősorban a gazdasági, társadalmi, demográfiai és környezeti hatások mellett a szűkösebb erőforrásokért folyó versengés hatása jellemző. Ezzel együtt az államok kölcsönös függősége jelentős, így az előrejelzés nélkül kialakuló válsághelyzetek rövid idő alatt terjedhetnek át más országokra, melyek negatív hatásait csak erősíti a globális és hatalmi centrumok közötti versengés.²³

A nemzetközi rendszer instabilitása növekszik, melynek eredményeképpen az európai biztonsági rendszer keleti és déli irányból egyaránt fenyegetésekkel számolhat. Az Afrikában és Közép Ázsiában zajló népességrobbanás és a régióban tapasztalható instabilitás miatti népvándorlás, „migráció” próbára teszi kontinensünk teherbíró képességét, amihez hozzávesszük egyes szomszédos régiók biztonságának nagyfokú törékenységét, illetve az Ukrajnában zajló háborút is, számolnunk kell a környezetünkben kialakuló hagyományos vagy fegyveres konfliktus kialakulásának lehetőségével²⁴, amit Orbán Viktor a Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor XXVIII. zárórendezvényén, így foglalt össze: *„A veszélyek, a bizonytalanság és a háború évtizede vár ránk”*

Fentiekben leírtakkal összefüggésben a Stratégia hazánk alapvető érdekeként jelöli meg az energiaszuverenitás és az energiabiztonság megerősítését, a karbonsemleges energiaelőállítás, így az atomenergia felhasználás erősítését, a hazai védelmi iparon belül a kutatás-fejlesztés, innováció támogatását, így a védelmi eszközök tekintetében az import függőség csökkentését.²⁵

Stratégia célok között szerepel az ország szilárd társadalmi, gazdasági és pénzügyi szerkezete mellett a nemzeti intézkedések hatékonyságának, rugalmasságának, valamint a nemzeti együttműködés szilárdságának erősítése a nemzetgazdaság biztonságos működése és védelmi célú felkészítése a honvédség haderő-fejlesztési programjával közösen, úgy, hogy a védelemhez szükséges termékek lehető legnagyobb arányban hazai forrásokból kerüljenek előállításra.²⁶

Az NBS ugyan 2020-ban készült, azonban a napjainkban érzékelt helyzetek is igazolják az akkor leírtakat, amit a NATO új stratégiai koncepciójának és a madridi csúcstalálkozón elhangzottak is megerősítenek.

A madridi csúcstalálkozó napirendjén kiemelten foglalkoztak a terrorizmus, kiber és hibrid fenyegetéseken kívül az éghajlatváltozás és az energiabiztonság kérdéseivel is.

Az éghajlatváltozást korunk meghatározó kihívásaként jellemezték, ami mély hatást gyakorol a szövetségesek biztonságára²⁷ és egyidejűleg garanciát vállaltak az energiabiztonság erősítésére és a katonai erők részére történő megbízható energiaellátás biztosítására.²⁸

Geopolitikai változás szempontjából Finnország és Svédország szövetségbe történő meghívása jelentősnek mondható, hiszen így a Balti-tenger tulajdonképpen *„NATO-beltengerré”* válik.²⁹

A madridi csúcstalálkozó zárónyilatkozatában egyértelműen megfogalmazásra került, hogy *„az Oroszországi Föderáció jelenti a legjelentősebb és legközvetlenebb fenyegetést a*

²³ Lásd bővebben NBS 44-49 bekezdésekben

²⁴ Lásd bővebben NBS 50-53 bekezdésekben

²⁵ Lásd bővebben NBS 82-123 bekezdésekben

²⁶ NBS VIII. fejezet

²⁷ NATO 2022 Strategic Concept 19. pont, Madrid Summit Declaration 12.pont

²⁸ NATO 2022 Strategic Concept 26. pont, Madrid Summit Declaration 10.pont

²⁹ Csiki Varga Tamás-Tálás Péter: Megerősített elrettentés és védelem – a NATO új stratégiai koncepciójának és madridi csúcstalálkozásának értékelése, SVK ELEMZÉSEK 2022/8 4.o.-8.o.

szövetségesek biztonságára, valamint az euroatlanti térség békéjére és szabadságára.”³⁰ Katonai stratégia szempontjából lényeges, hogy a NATO stratégiai koncepciójában a korábbi „kollektív védelmi” feladat Madridot követően „védelmi és elrettentési feladatra” változott. Ezzel egyidejűleg a 2023-ra kialakítandó új NATO haderőmodell alapján a háborús helyzetre tekintettel aktiválták és telepítették a tagállamok területére a NATO Reagáló Erőket, ami 15 napos készenléttel 40.000 fő, 30-180 nap közötti mozgósítással azonban 500.000 fő katona rendelkezésre állását biztosíthatja. Ezen kívül a keleti tagállamok területén növelik a nehéz fegyverzet, logisztikai kapacitás, valamint légvédelmi- és rakétavédelmi rendszerek mennyiségét is.³¹

A nemzetgazdaság védelmi célú felkészítésével kapcsolatos megállapítások

A Kormány a 2011. évi CXIII. törvényben (továbbiakban Hvt) Magyarország védelmi felkészültségének biztosítása céljából meghatározza a nemzetgazdaság honvédelmi célú felkészítésével kapcsolatos követelményeket, az ország védelmi célú tartalékait, hadiipari kapacitását, valamint az infrastruktúra honvédelmi célú felkészítésének, fejlesztésének és védelmének állami feladatait, dönt a gazdaság mozgósításáról.³²

A nemzetgazdaság védelmi célú felkészítésének és mozgósításának alapfeladata, hogy már biztonságérzetünk idején (béke időszakban), megteremtse azokat a gazdasági feltételeket, lehetőségeket, melyek különleges jogrendben és rendkívüli helyzetekben garantálják a nemzetgazdaság működőképességét, illetve biztosítják az érintett szervezetek működőképességét, melynek részleteit és szabályait a Vbő rögzíti.

A kormányrendelet³³ rögzíti továbbá, hogy a nemzetgazdaság védelmi célú felkészítésének tervszerűen és folyamatosan zajlik, ahol a kijelölt közigazgatási szervek (központi, területi, helyi és települési) felkészítik a gazdaságot a védelemhez szükséges igények kielégítésére. Ennek a tevékenységnek kulcsfontosságú része a védelmi célú tartalékképzés, melyhez kapcsolódó gazdasági igénykielégítés alapvetően a rögzített ipari (hadiipari) kapacitások különleges jogrend kihirdetését követő igénybevételével, folyó termelésből és készletekből, állami tartalékból, valamint importból történő igénykielégítéssel történik.^{34,35}

Egy ország védelmi feladatainak ellátását, annak milyenségét, minőségét az adott ország védelmi feladat ellátására mozgósítható, mobilizálható lehetőségei határozzák meg. A nemzeti szuverenitás igénye miatt minden ország tudatosan törekszik a számára legmegfelelőbb nemzeti védelmi potenciál, azaz a nemzetgazdasági potenciál megteremtésére. Egy állam védelmi potenciálja: „a békeidőben meglévő, háborúban realizálható szellemi-erkölcsi és anyagi-fizikai tényezők összessége, amely lehetővé teszi az

³⁰ lásd eredetben NATO 2022 Strategic Concept, Strategic Environment 8. pont, és Madrid Summit Declaration 5. pont

³¹ Csiki Varga Tamás-Tálás Péter: Megerősített elrettentés és védelem – a NATO új stratégiai koncepciójának és madridi csúcstalálkozójának értékelése, SVK ELEMZÉSEK 2022/8

³² 2011 évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

³³ 131/2003. (VIII.222.) Korm. rendelet a nemzetgazdaság védelmi felkészítése és mozgósítása feladatai végrehajtásának szabályozásáról

³⁴ Hornyacsek Júlia szerkesztésében: A védelmi igazgatás rendszere és a honvédelmi igazgatással való kapcsolatának elméleti és gyakorlati összefüggései Dialóg Campus Kiadó Budapest, 2019,

https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/13037/Web_PDF_vedelmi_igazgatás_rendszere.pdf?sequence=1&isAllowed=y letöltve: 2022.09.11

³⁵ Lásd még Vbő 10§-13.§

*állam vagy koalíció számára a háború eredményes megvívását a háború céljainak elérését, gyakorlatilag az állam felkészültségének foka, védelmi képessége a fegyveres agresszió elhárítására.*³⁶

A védelmi potenciál alapvetően a gazdasági-védelemgazdasági, katonai, tudományos, valamint erkölcsi-politikai tényezőkből tevődik össze, melyek olyan erőforrásokat foglalnak magukba, amik a társadalom és a fegyveres erők rendelkezésében a fegyveres küzdelem szolgálatába állíthatók.³⁷

Ebben a kontextusban erőforrások alatt az adott állam társadalmi, gazdasági rendszere, munkaerő és nyersanyagforrások megléte, mennyisége, az ipar, mezőgazdaság, az anyagi készletek, illetve kapcsolódó képességként a tudomány-technika színvonalát értelmezhetjük. A témával kapcsolatos kutatásaim során egy publikációban a „haderő outputjaként, azaz honvédelmi erőként az erőforrás + képesség= erő”³⁸ összefüggés szerepelt, ami jól szemlélteti a fentiekben leírtak kapcsolatát. Jelen tanulmány címéhez kapcsolódva, véleményem szerint ez az összefüggés nem csak a katonai erőre és fegyveres küzdelem esetére értelmezhető, hanem igaz minden olyan esetre, amihez a nemzetgazdasági potenciál vagy annak elemeinek „használatára” van szükségünk.

A témában fellelhető publikációk és tankönyvek³⁹ a gazdaságmozgósítás és biztonsági célú felkészítés kapcsán jellemzően a békeidőszaki és különleges jogrendi időszak⁴⁰ tevékenységeket vizsgálják. A két időszakban a felkészülési feladatok ugyan eltérnek egymástól, de egymásra épülnek, azaz egyik sincs a másik nélkül. Békeidőszakban a nemzetgazdaság feladata, hogy olyan mértékű erőforrásokat biztosítson a haderő, valamint a várható krízis, háborús vagy egyéb válsághelyzetek kezelésében résztvevő szereplők (államigazgatás, gazdaság, társadalom) részére, hogy a fenti képlet szerinti „erő” mértéke, színvonala, minél magasabb szintű legyen.

„A háború erőjáték, annak a szava dönt, aki erősebb.”- mondta Orbán Viktor a Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor XXVIII. zárórendezvényén.

Különleges jogrend időszakában a nemzetgazdaság technológiai színvonala, teherbíróképessége a meghatározó, hiszen az általa előállított teljesítményt tudjuk a krízis, válság, háborús helyzet kezelésére fordítani a békeidőszakban megteremtett erőforrásokkal, képességekkel együtt. Van azonban még két fontos tényező, amiről nem szabad megfeledkeznünk, az egyik a korábban már az NBS-ben is szereplő kitettség, függőség, azaz más ország állam erőforrásainak képességeinek használata, például hadiipari vagy egyéb termékek szolgáltatások beszállítójaként, vagy akár az energiahordozók tekintetében az importfüggőség. A másik tényező a visszapótlási képesség, azaz a „helyzet”⁴¹ kezelése érdekében felhasznált erőforrások pótlását mennyire és meddig, milyen idő távon képes a nemzetgazdaság pótolni, termeléssel vagy szolgáltatással.⁴²

³⁶ A védelemgazdaság makrofolyamatai, Hadigazdaságtan tankönyv Budapest 1996, 203. o.

³⁷ A védelemgazdaság makrofolyamatai, Hadigazdaságtan tankönyv Budapest 1996, 9.1. fejezet

³⁸ Taksás Balázs: A védelmi ipar és a katonai logisztika rejtett biztonsági kockázatai napjaink globalizált világában, Logisztika HSz 2017/6. 108. o

³⁹ A védelemgazdaság makrofolyamatai, Hadigazdaságtan tankönyv BKEVT Budapest 1996

⁴⁰ 2011 évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

⁴¹ valamilyen válság-krízis, háborús helyzet, de akár az egész országot vagy régiót érintő természeti csapás vagy akár pandémiás helyzet is

⁴² Taksás Balázs: A védelmi ipar és a katonai logisztika rejtett biztonsági kockázatai napjaink globalizált világában, Logisztika HSz 2017/6. 108-110. o

Természetesen a békeidőszaki felkészülés is komoly terhet ró az állami szereplőkre és nem csak költségvetési szempontból, hanem a jogszabályalkotáson túl az államigazgatás rendszerében kell megteremteni a különleges jogrend esetében alkalmazandó működési keretek is, amit a biztonságérzetünk alkalmanként akadályoz.

Biztonságosnak tűnő környezetben hajlamosak vagyunk nagyvonalúan kezelni ezt a felkészülést, így például Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről szóló 2017. évi C. törvény óta a hasonló célokra tervezett védelmi felkészítés előirányzatai lényegében változatlanok voltak, 497 millió Ft jutott a honvédelmi- és gazdasági felkészülés központi kiadásaira, amely az infláció követését sem tette lehetővé, miközben ugyanebben az időszakban a Honvédelmi Minisztérium fejezet vagy a Belügyminisztérium fejezet költségvetésének főösszege a többszörösére növekedett.⁴³

Fentiekhez kapcsolódva a nemzetgazdaság védelmi felkészítése és mozgósítása feladatai végrehajtásának szabályozásáról szóló 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendelet, (továbbiakban ebben a fejezetben Rendelet) ugyan 2003-ban íródott, azonban részletesen tartalmazza azokat a feladatokat, a tervezéstől a végrehajtásig, amit a központi államigazgatási szerveknek védelmi felkészítés és mozgósítás esetén tenniük kell.

Jelen tanulmány címével összhangban említve a Rendelet gazdaságfelkészítési feladatként definiálja, a „*békeidőszaki felkészülési szolgáltatások, különösen a gazdaságfelkészítéssel kapcsolatos tervezés, beruházás, készletezés, kapacitás-fenntartás, adatgyűjtés és adatszolgáltatás*” tevékenységeit.⁴⁴

A Rendelet a 2.§-ban részletesen tartalmazza azokat a folyamatokat, feladatokat, melyek a felkészülés és a gazdaságfelkészítés érdekében kulcsfontosságúak. A teljes kép nélkül, néhány általam fontos ítélt elem a következő: gazdaságmozgósítással kapcsolatos szerződések, rögzített hadiipari kapacitások megléte, törzskészlet, azaz a tartalékolásra kijelölt eszközök, elemek, állandóan raktáron lévő minimális készletszintje, illetve a készletek védelmi célú hányada.⁴⁵

A gazdaságmozgósítás alapfeladatának definícióját a 2011 évi CXIII. törvény és a Rendelet is tartalmazza az alábbiak szerint:

gazdaságmozgósítás:⁴⁶ „*a nemzetgazdaság erőforrásainak a különleges jogrend, valamint az országvédelmi feladatok hatékony kezelése érdekében, a Kormány irányításával, a védelemgazdasági alaptervben, a védelemgazdasági tervekben és a lakosságellátási tervekben meghatározottak szerint, a honvédelem területi és helyi igazgatási szerveinek közreműködésével végzett tevékenysége.*”

gazdaságmozgósítás:⁴⁷ „*a külön jogszabály*⁴⁸ *alapján kormánydöntéssel elrendelhető intézkedés vagy intézkedések rendszere, amely a nemzetgazdasági erőforrásoknak a gazdaságmozgósítási helyzet hatékony kezelése érdekében történő szabályozott igénybevételét teszi lehetővé.*”

A törvényi megfogalmazás a konkrét tevékenységre fókuszál, jobban tükrözi a valós folyamatot, míg a Rendelet a szabályrendszerek által adott lehetőségek szerinti megvalósítást rögzíti.

⁴³ Kádár Pál: A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolt irányítása és keretrendszere, NKE, VBSZKK, VBSZ és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/12 10.o.

⁴⁴ 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendelet 2.§. c)

⁴⁵ részleteiben a 2011 évi CXIII. törvény 34/U §-ban

⁴⁶ 2011. évi CXIII. törvény 80.§. 6.

⁴⁷ 131/2003. (VIII. 22.) Korm. rendelet 2.§. f) pont

⁴⁸ 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendeletben szereplő hivatkozás szerinti 1993.évi törvény 8.§ (1) d).

A gazdaságmozgósítás a törvény szerinti kormánydöntéssel veszi kezdetét, melyt követően a gazdasági és anyagi szolgáltatásra kötelezett szereplő a gazdasági és anyagi szolgáltatási feladatait, valamint az adatkezelési feladatait az e törvényben meghatározottak szerint végzi.⁴⁹

A Rendelet 3.§-ban a gazdaságmozgósítás alapfeladataként rögzíti a lakosság alapvető élelmiszerral, gyógyszerrel, ruházati, ipar- és közszükségleti cikkekkel, valamint alapvető köz- és egészségügyi szolgáltatásokkal történő ellátását is.⁵⁰

A helyzetekre való felkészülés érdekében az érintett államigazgatási szervek gazdaságfelkészítési tevékenységként végrehajtják a gazdaságfelkészítési tervezést, a kapcsolódó jogszabály-előkészítő tevékenységet és a részükre meghatározott intézkedési tervek elkészítését, központi, ágazati, területi és helyi tervező szervek szintjén.

A Kormány a gazdaságmozgósítási igények azonnali, biztonságosabb kielégítése érdekében létrehozott védelmi célú tartalékait a Rendelet három fő csoportba sorolja, úgymint Állami Egészségügyi Tartalék, (ÁEÜT), Állami Céltartalék (ÁC), Pénztartalékkészlet (PT).⁵¹

A 2004 évet megelőző időszak adatait vizsgálva az akkori tervek szerint a jelentősebb igények kielégítését arányaiban főleg a nemzetgazdasági készletekből, illetve folyó termelésből, (60-70%) és importból 20-25%-ban tervezték, míg az állami tartalékolás (4-9%) és rögzített hadiipari kapacitás (6-12%) arányban szerepelt a tervekben, melyek összetétele és arányainak mértéke napjainkban már átalakításra szorul.⁵²

Egy védelemgazdaság magyarországi helyzetéről szóló tanulmány szerint⁵³, fentiekkel kapcsolatban példaképpen említve az 50-es évek elején kezdődött meg az ország nemzetgazdasági mozgósítási (úgy nevezett „M”) tartalékainak képzése, amiből az akkori Magyar Néphadsereg részére is tároltak készleteket. *„A nemzet-gazdasági „M” tartalékok kezelését akkoriban a Tartalékgazdálkodási Igazgatóság (TIG) végezte, amely a különböző készleteket (gabona-félék, só, cukor, zsír, konzervek stb.), ipari alapanyagokat (vas, acél, építőanyagok) az ország különböző pontjain lévő raktárbázisokon tárolta. Az 1980-as években az állami stratégiai tartalékok 6-10 hónapig biztosították a gazdaság rendkívüli időszaki működéséhez szükséges anyagellátást. Akkoriban az ország egyéves tartalékokkal rendelkezett a haditechnikai termeléshez és javításhoz szükséges nyugati származású termékek-ből és a központi tartalékok nemcsak a haderő logisztikai támogatását biztosította, hanem a gazdaság működését és a lakosság ellátását is szolgálta. A TIG irányítását - az Országos Tervhivatal felügyelete mellett – az Anyag- és Árhivatal (AÁH) végezte 1988-ig. Ezt követően e tevékenység a mindenkori gazdasági tárcához (1988-ban a Kereskedelmi Minisztériumhoz) került, de a készletek többségét (beleértve az állami céltartalékokat (ÁC) is) a rendszerváltást követően folyamatosan felérték”.⁵⁴*

Fentiekből következik, hogy a gazdaság felkészítésével és mozgósításával kapcsolatban kulcskérdés a békeidőszakban történő folyamatos tervezés és felkészülés, annak érdekében,

⁴⁹ 2011. évi CXIII. törvény 34/V §

⁵⁰ 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendelet 3.§ c) pont

⁵¹ lásd bővebben 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendelet, 12.§.

⁵² Medvecký Mihály: A nemzetgazdaság minősített időszaki teljesítőképessége vizsgálatának elméleti alapjai és a gazdaságmozgósítás tervezésének lehetséges korszerűsítési irányai Phd értekezés, ZMNE 2004 2.1. 40. o.

⁵³ Szenes Zoltán: A védelemgazdaság helyzete Magyarországon, Katonai Logisztika 2015/2. szám 23-25 oldal

⁵⁴ Szenes Zoltán: A Védelemgazdaság helyzete Magyarországon 23-25 oldal

hogy minél nagyobb „erő” álljon rendelkezésünkre az úgynevezett mozgósítás idejére, mely folyamatot, képességet hátrányosan érintik a gyakori szervezeti változások.⁵⁵

A hatályos jogszabályok mellett az elmúlt évek gyakorlatában Magyarországot érintő valós krízis- és veszélyhelyzetek esetén azok megoldása, kezelése, jellemzően nem a felkészítéssel és mozgósítással kapcsolatos szabályok szerint, hanem kormányzati intézkedések és jogszabályok megalkotásával történik.⁵⁶

Az Országgyűlés 2015. július 6-án fogadta el az államhatárról szóló törvény módosítását tartalmazó 2015. évi CXXVII. törvényt, amely szerint Magyarország határvonalától számított 10 méteres sáv „az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmények” építése, telepítése és üzemeltetése céljából igénybe vehető. Az itt található ingatlanokon az államot közérdekű használati jog illeti meg a tulajdonos megfelelő kártalanítása mellett.

A migrációs helyzet kezelése érdekében az alábbi jelentősebb jogszabályok kerültek kiadásra:

1. A Kormány 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozata a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről – Magyar Közlöny 2015. 83. szám, 2015. június 17.
2. 2015. évi CXXVII. törvény az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról – Magyar Közlöny 2015. 102. szám, 2015. július 13.
3. 2015. évi CXL. törvény egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosítása – Magyar Közlöny, 2015. évi 124. szám, 2015. szeptember 7.
4. A Kormány 213/2015. (VII. 31.) Korm. rendelete a határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár építésén dolgozók védelméről, továbbá az államhatárról szóló törvény szerinti közérdekű használati joggal összefüggő kártalanításról szóló 211/2015. (VII. 23.) Korm. rendelet módosításáról – Magyar Közlöny 2015. 112. szám, 2015. július 31.
5. A Kormány 1665/2015. (IX. 21.) Korm. határozata a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése érdekében szükséges további intézkedésekről - Magyar Közlöny 2015. 134. szám, 2015. szeptember 21.
6. A belügyminiszter 55/2015. (X. 16.) BM rendelete részleges határzár elrendeléséről - Magyar Közlöny 2015. 154. szám, 2015. október 16.
7. A belügyminiszter 56/2015. (X. 17.) BM rendelete részleges határzár ismételt elrendeléséről - Magyar Közlöny 2015. 155. szám, 2015. október 17.
8. A Kormány 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelete az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról - Jogtár.hu

A koronavírus-járvány kapcsán, a gazdaságot érintően 2020 március 09-től 134 db központi beavatkozást tartalmazó jogszabály jelent meg, melyek a lábjegyzet szerint hivatkozásban időrendben megtekinthetők⁵⁷.

⁵⁵ Medveckey Mihály: A nemzetgazdaság minősített időszakos teljesítőképessége vizsgálatának elméleti alapjai és a gazdaságmorgósítás tervezésének lehetséges korszerűsítési irányai Phd értekezés, ZMNE 2004 104. o.

⁵⁶ biztonsági határzár, migráció, COVID, háborús veszélyhelyzet kihirdetése, korábban dunai árvíz

⁵⁷ <https://vmkik.hu/hirek/koronavirus-minden-megjelent-kormanyrendelet-egy-helyen-osszefoglalva> letöltve 2022.09.08

Hasonló a helyzet az ukrajnai háború miatt szükséges beavatkozásokat és intézkedéseket tartalmazó jogszabályok esetében, melyek közül 2022. 09. 12-ig csak Kormány rendeletekből 54 db⁵⁸ jelent meg, azonban ezt megelőzően a szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, illetve humanitárius katasztrófa magyarországi következményeinek elhárításával kapcsolatban elfogadásra került a 2022. évi VI. törvény. A törvény többek között rendelkezik „minden szükséges eszköz rendelkezésre állásáról” a menekülő emberek segítésére támogatására, elhelyezésére, amagyar gazdaság védelme érdekében valamennyi káros gazdasági hatás kivédéséről is.

A védelmi célú felkészítések egyes kérdéseiről a Kormány évente határozatban rögzíti a Hvt 21.§. szerinti, valamint a 290/2011. (XII.22.) Korm. rendelet 41 §.-ban foglaltak feladatok szerinti tárgyévi feladattervet. A legutóbbi 2021.évi Korm. határozat⁵⁹ 1. számú mellékletében a teljesség igénye nélkül néhány kiemelt feladatot:

- NATO Válságreakálási Rendszerével összhangban a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében rögzített intézkedések felülvizsgálata az ágazati felelős szervek bevonásával;
- a kijelölt szervezetek által a fegyveres összeütközés időszakában végrehajtandó polgári védelmi feladatokra történő felkészítés;
- védelmi bizottságok közreműködésével honvédelmi igazgatási felkészítés végrehajtása a polgármesterek által kijelölt honvédelmi referensek részére;
- különleges jogrend idején bevezetendő rendkívüli intézkedések jogszabálytervezeteivel kapcsolatos kidolgozó munka folytatása;
- létfontosságú rendszerelemek elleni hibrid fenyegetésekkel szembeni, összkormányzati törzsvezetési gyakorlat;
- iparbiztonsági-létfontosságú infrastruktúra védelmi országos szintű kárfelszámolási együttműködésű gyakorlatok megszervezése;
- befogadó nemzeti támogatással összefüggő különböző feladatok;
- nemzetközi és nemzeti válságkezelési gyakorlatokkal kapcsolatos feladatok;
- megyei szintű hibrid fenyegetések elleni komplex civil-katonai gyakorlat;
- védelmi igazgatás tervrendszerében az ágazati tervek felülvizsgálata;
- Honvédelmi Tanács és Kormány törzsvezetési gyakorlatsorozat;
- témával összefüggő beszámolók és jelentések elkészítése;

A feladattervben szereplő feladatok felelőseinek a kormányhatározat az ágazati minisztereket, Miniszterelnöki Kormányiroda közigazgatási államtitkárát, megyei, fővárosi, helyi védelmi bizottságok elnökeit jelöli ki felelősnek.

A felkészítésnek szintén részét képezi a minisztériumok védelmi felkészítése, ami a Kormány által elfogadott 2013-2016 közötti időszakra vonatkozó Akciótervben először megfogalmazott átfogó megközelítés alapelve alkalmazásával szükséges a civil-katonai-rendvédelmi együttműködést végrehajtani.⁶⁰

Az átfogó megközelítés lényege, hogy a különböző szakterületek nem önállóan, hanem országosan egy hálózat részeként a korábbi időszakhoz képest együttesen, tervezetten, koordináltan tudnak komplexebb stratégiát és válaszokat adni a megjelenő biztonsági kockázatokra.⁶¹ Az elv megvalósítása már korábban megkezdődött, a NATO már 2006-ban a

⁵⁸ <https://net.jogtar.hu/ukrajna> letöltve 2022.09.11

⁵⁹ 1370/2021.(VI.10.) Korm. határozat a védelmi felkészítés egyes kérdéseiről

⁶⁰ 1552/2015. (VIII.7.) Kormány határozat a védelmi felkészítés egyes kérdéseiről

⁶¹ Tóth Zoltán Balázs: A minisztériumok védelmi felkészítése, Nemzetbiztonsági Szemle MMXVI/I

rigai csúcson döntött az átfogó megközelítés (comprehensive approach) elvének elfogadásáról.⁶²

„A minisztériumok védelmi felkészítése egy olyan preventív intézkedés, amelynek köszönhetően az intézmények megtanulnak „vész esetére” előre gondolkodni, pontos információkkal és átfogó cselekvési tervvel fognak rendelkezni az elérhető személy,- és infrastruktúra állományról. A Magyarország stratégiai területeit irányító minisztériumok átfogó megközelítésbe történő beemelése előmozdítja a közigazgatás tudatos védelmi felkészítését, egyben bekapcsolja a honvédelmi feladatok szakszerű előkészítésébe.”⁶³

Összefoglalás és ajánlások

Jelen tanulmány készítése során megismert publikációk és szabályzók olvasását követően zárásként az fogalmazódott meg bennem, hogy az egész folyamat a felkészítéstől a mozgósításig nagyban hasonlít egy olimpiai felkészüléshez, azzal a különbséggel, hogy ott tudjuk mennyi időnk van a felkészülésre, milyen edzésprogram szerint haladunk és milyen sportágban indulunk. Úgy gondolom, hogy olyan feladatra kell készülnünk, amiről nem tudjuk mikor következik be, milyen intenzitással, meddig tart és pontosan mennyi időnk van felkészülni, illetve ha szükséges milyen erőforrásokat (tartalékokat) képezzünk és meddig tartson majd az “önellátás”.

A nemzetgazdaság védelmi és biztonsági célú felkészítésének és mozgósításának alapkérdéseivel kapcsolatban számos törvény, kormányrendelet és alacsonyabb rendű szervezetszabályzó eszköz van hatályban, a megvalósításukhoz szükséges szervezetek és szervek száma nagyon nagy, a feladat pedig kifejezetten komplex, folyamatos tervezést, szabályozást és „gyakorlást” igényel minden érintettől, azonban az élet mindig tartogat meglepetéseket, mint például dunai árvíz, vörösiszap katasztrófa, pandémiás helyzet vagy az ukrán háború. Úgy gondolom, csak szabályokkal nem lehet felkészülni, ahogy a „puding próbája is az evés”, úgy a jogszabályok érvényre juttatása, betartása/betartatása is a végrehajthatóságon áll vagy bukik. A tanulmányozott publikációkból egyértelműen kiderül, hogy „felkészülésben” „gazdaság mozgósításban” a társadalom, lakosság szerepe is óriási, őket is fel kell készíteni, amennyire lehet, pld „érzékenyítéssel”.

Számos tanulmány hiátusként említette, hogy a feladathoz szükséges egy központi irányító szerv a Miniszterelnökségen belül. Ezt most talán a 337/2022. (IX. 7.) kormányrendelet a Védelmi Igazgatási Hivatal létrehozásáról rendezi, mivel a létrehozásra kerülő Hivatal a védelmi és biztonsági igazgatás központi szervezete lesz.

„A védekezéshez anyagi készletek és tartalékok képzése szükséges minden szinten a békeidőszaki katasztrófák elhárítására, de a fegyveres összeütközés időszakában végre hajtandó polgári védelmi feladatokhoz is.”⁶⁴

⁶² Tokovicz–Keszely–Molnár–Lakatos–Petneházi–Radnóty–Princz–Muha–Mádi–Zala–Frész–Birkás: Az átfogó megközelítés és a védelmi igazgatás, Védelmi igazgatás, hagyomány és megújulás sorozatszerkesztő Isaszegi János, Zrínyi kiadó 2013 12.o.

https://hmvedelmiigazgatas.kormany.hu/download/2/f6/31000/04_2013_Az_atfogo_megkozelites_es_vedelmi_igazgatas.pdf letöltve: 2022.09.10.

⁶³ Tóth Zoltán Balázs: A minisztériumok védelmi felkészítése, Nemzetbiztonsági Szemle MMXVI/I 112. o.

⁶⁴ Hornyacsek Júlia szerkesztésében: A védelmi igazgatás rendszere és a honvédelmi igazgatással való kapcsolatának elméleti és gyakorlati összefüggései Dialóg Campus Kiadó Budapest, 2019, 128. o.

https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/13037/Web_PDF_vedelmi_igazgatas_rendszere.pdf?sequence=1&isAllowed=y letöltve: 2022.09.11

Hasonlóképpen szükségesnek ítélik a szakértők a témával összefüggő jogszabályok aktualizálását, így többek között átdolgozandó a 131/2003. (VIII.22.) Korm. rendelet, mivel annak végrehajthatóságát már 2019-ben kérdésesnek ítélték, pedig ez alapján kellene elkészíteni a lakosság különleges jogrendi időszakai és egyéb gazdaságmozgósítási helyzetben való ellátása szükségletének tervezését, a gazdaságfelkészítési szerződések, gazdaságmozgósítási előszerződések és szerződések előkészítését.⁶⁵

A nemzetgazdaság védelmi felkészítése állami feladat, de megfontolandó a magánszféra üzleti és érdekeltségi alapon történő érdekeltté tétele is.⁶⁶

A publikációkban egyetértés volt abban, hogy a rendkívüli helyzetek felszámolása ösztársadalmi feladat, ezért végrehajtása átfogó megközelítést igényel, az eredményes végrehajtás záloga pedig a jól működő védelmi igazgatás és az annak részét képező lakosságvédelmi feladatok tervszerű, szervezett és célirányos végrehajtása.”⁶⁷

⁶⁵ U.az. 128. o.

⁶⁶ Medveczky Mihály: A nemzetgazdaság biztonságos működésének és védelmi felkészítésének 2012-2030 közötti időszakra vonatkozó átfogó koncepciója, *Hadtudomány* 2011/4. 66. o.

⁶⁷ U.az. 150. o.

Felhasznált irodalom és jogforrások:

A védelemgazdaság makrofolyamatai, Hadigazdaságtan tankönyv Budapest 1996

SZENES Zoltán: A védelemgazdaság helyzete Magyarországon, Katonai Logisztika 2015/2.

Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere, Zrínyi kiadó, 2012

NATO 2022 Strategic Concept, <https://www.nato.int/strategic-concept/>

Madrid Summit Declaration 2022,

https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm?selectedLocale=en

CSIKI Varga Tamás-TÁLAS Péter: Megerősített elrettentés és védelem – a NATO új stratégiai koncepciójának és madridi csúcstalálkozójának értékelése, SVK ELEMZÉSEK 2022/8

HORNACSEK Júlia szerkesztésében: A védelmi igazgatás rendszere és a honvédelmi igazgatással való kapcsolatának elméleti és gyakorlati összefüggései Dialóg Campus Kiadó Budapest, 2019

A védelemgazdaság makrofolyamatai, Hadigazdaságtan tankönyv Budapest 1996

TAKSÁS Balázs: A védelmi ipar és a katonai logisztika rejtett biztonsági kockázatai napjaink globalizált világában, Logisztika HSz 2017/6.

KÁDÁR Pál: A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolt irányítása és keretrendszere, NKE, VBSZKK, VBSZ és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/12

MEDVECZKY Mihály: A nemzetgazdaság minősített időszakos teljesítőképessége vizsgálatának elméleti alapjai és a gazdaságmozgósítás tervezésének lehetséges korszerűsítési irányai Phd értekezés, ZMNE 2004

TÓTH Zoltán Balázs: A minisztériumok védelmi felkészítése, Nemzetbiztonsági Szemle MMXVI/1

MEDVECZKY Mihály: A nemzetgazdaság biztonságos működésének és védelmi felkészítésének 2012-2030 közötti időszakra vonatkozó átfogó koncepciója, Hadtudomány 2011/4.

TOKOVICZ–KESZELY–MOLNÁR–LAKATOS–PETNEHÁZI–RADNÓTY–PRINCZ–MUHA–MÁDI–ZALA–FRÉSZ–BIRKÁS: Az átfogó megközelítés és a védelmi igazgatás, Védelmi igazgatás, hagyomány és megújulás sorozatszerkesztő Isaszegi János, Zrínyi kiadó 2013

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról

2022. évi VI. törvény a szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, illetve humanitárius katasztrófa magyarországi következményeinek elhárításáról

131/2003. (VIII.222.) Korm. rendelet a nemzetgazdaság védelmi felkészítése és mozgósítása feladatai végrehajtásának szabályozásáról

290/2011. (XII.22.) Korm. rendelet a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

1552/2015. (VIII.7.) Kormány határozat a védelmi felkészítés egyes kérdéseiről

1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

1370/2021.(VI.10.) Korm. határozat a védelmi felkészítés egyes kérdéseiről

337/2022. (IX. 7.) kormányrendelet a Védelmi Igazgatási Hivatal létrehozásáról